

Златко Теодосиевски

Афирматор на македонската ликовна уметност

МНОГУМИНА веројатно, во некоја по-далечна иднина, ќе се прашуваат каква е врската меѓу една природна катастрофа и основањето на музеј, барајќи каков-таков логичен одговор што би ги поврзувал овие две работи. Во основа, во некои други услови, тие не би имале ништо заедничко, но кога станува збор за Скопје, да не беше земјотресот од 1963 година, прашање е дали и кога ќе созреѓше мислата за потребата токму од Музей на современата уметност, сместен во модерно опремено здание со сите предуслови за развој и унапредување на дејноста. Поточно, како што често се случува, работите ги „замрсија“ уметниците широки светот: јединствен за нив можен начин да ја изразат солидарноста со настраданиот град беше подарувањето на тоа што им е најдрагоцено — нивната уметност. Па така, речиси веднаш по катастрофата, во Скопје почнаа да пристигнуваат уметнички дела буквально од сите четири страни на светот, а со тоа практично започна и поставувањето на денешниот Музей на современата уметност. Оттаму, воопшто не звучи како изветвена фраза кога се вели за оваа институција дека е вистински музеј на светската солидарност.

Во годината кога Музејот на современата уметност го прославува јубилејот 25 години од основањето, изоставувајќи ги во оваа прилика вообичаените пригодни клишеа за постигнатите значајни резултати, зашто тие се евидентни и за нив во повеќе наврати било пишувано, интересно би било од денешна перспектива да се согледа функцијата на оваа институција низ призмата на нејзините почетоци, значењето за средината, можностите за иден развој и слично.

Основен и неодминлив факт е дека во изминатиот период, а особено во првите години, Музејот, главно по пат на донацији се здоби со фонд од околу четири илјади уметнички дела од светски и домашни автори. Без оглед на квалитетот и воедначеноста на овој

фонд, останува вистината дека, во наши услови, никогаш преку откуп или друг институционален начин Републиката не би била во состојба да обезбеди таков импозантен број дела. Доволно е во случајов да се спомнат само имињата на, на пример, Пињон, Естев, Сенжие, Сулаж, Хартунг, Алешински, Лубарда, Лам, Цонс, Хокни, Пасмор, Левит, Калдер, многу други, и секако, неодминливиот Пикасо, за да се има барем почетна претстава за димензиите на оваа колекција. Од тука, логично произлегува прашањето дали воопшто некогаш македонската публика, и не само таа, ќе имаше прилика пред себе да има мајстори од таков формат. Не може со голема сигурност да се тврди дека ваквата колекција на уметници и дела изврши некаков радикален пресврт во прифаќањето и третманот на модерната ликовна уметност кај нас зашто такви истражувања не се вршени, но едновремено не можеме да ѝ го одречеме значењето како драгоцен извор на информации и за публиката и за македонските ликовни уметници. Зашто, за наши услови, некогаш е доволно публиката да ги знае барем имињата на уметниците кои ја создаваа историјата на уметноста на дваесеттиот век, да успее да ги „препознае“ нивните дела и слично. А што се однесува до македонските ликовни уметници, тие во многу прилики се искажувале во суперлативи за сознанијата и исклучвателните црпени од овие дела.

Дури и да застанеме само на овие елементарни факти и при тоа да ги занемариме сите други активности на Музејот, оваа институција ќе го оправдаше своето дваесет и пет годишно постоење и општествена функција. А сепак, јубилејот, колку и да изгледа скромен во некои други средини и услови, обврзува барем да се спомнат и оние други, можеби помалку експонирани и видливи страни на дејноста на Музејот, пред сè во средувањето и обработката на музејскиот материјал, вршењето на матичните функции, попу-

ларизацијата на ликовната уметност во Републиката, а особено афирмацијата на македонската ликовна уметност во земјата и пошироко. Оттаму, дејноста на Музејот на современата уметност во Скопје, низ сите форми на активност присутни во нашето ликовно секојдневие, бележи изразит стабилен и континуиран подем, невообичаен за повеќето наши организации од областа на културата, иако не секогаш соодветно вреднуван и третиран од страна на општеството.

ВО ВАКВИ прилики и по вакви поводи, предностите на еден текст пишуван за изминатиот пат се многу поголеми од обидите да се предвиди некаква иднина. Особено во услови во кои сега работат и се развиваат нашите културни институции, па и Музејот на современата уметност. „Кредитите“ стекнати со години наназад и веќе изграденото реноме бргу се забораваат, а условите и културната политика во целина, често наметнуваат состојби и атмосфера неблагопријатна за континуитет во развојот дури и на виталните институции од областа на културата на една нација. Несредените (да не речеме хаотични) состојби наметнуваат „мртва трка“, неразбираливи односи, нивелирање на критериумите и несигурност, несвојствени за природата на работата на овие институции. Заради тоа, неблагодарно е сега да се зборува за некакви отворени перспективи за натамошен развој и подем, да се даваат сугестиии за надградба на постојните и изнаоѓање на нови форми на работа и слично.

Како да има некаква коинциденција меѓу горните редови и пригодната изложба орга-

низирана по повод јубилејот на Музејот. Насловена „Уметникот пред судбината на XX век“. Зашто, во једен поширок контекст, проблемите на денешниот свет се во глобала проблеми на културата во сите нејзини сегменти. Па затоа и не е чудо што токму уметниците од сите профили, а во случајов сликарите и скулпторите, повремено или перманентно, низ симболичниот говор на делото го изразуваат протестот, вознемиреноста и загриженоста за самоубиствениот бд на човештвото. Без оглед дали станува збор за подлабоко проникнување во суштината на нештата, критичко регистрирање на состојбите или сдноставно поставување на горливи прашања и барање можен одговор, делото сведочи за еден тотален ангажман на уметникот над драматичните збиднувања на денешницата: војните, еколошката катастрофа, социјалното угнетување, отуменоста на единката... На крајот на овој хаотичен век на конечно демистифирање на човекот како возвишено битие, уметникот сигурно нема веќе никакви илузии дека говорот на сликата или скулптурата може нешто суштествено да измени. Времето покажа дека ни тегобноста, мачината, ни испразноста што овие дела ги предизвикуваат сосема ретко или никогаш не допираат до обезличениот бесчувствителен „современ“ човек. А сепак, наспроти сè, единствено уметникот како да се чувствува одговорен и повикан пред некои идни генерации, ако ништо друго, да остави барем некакво сведоштво за своето време.

Организирана целосно од постојната збирка на Музејот, изложбата једновремено им оддава должна почит на сите уметници чии дела се вградени во кусата историја на Музејот на современата уметност во Скопје.

Емилио Р. Сури Кесада (Куба)

Класифициран оглас

Никогаш не си префрлам поради местото
од каде го однесов фронталниот штит
пред сонцето и пустините.
Си спомнувам дека не постојат целосни самотии.
Игра на сидовите ја копира мојата појава.
Никогаш не прашува кон каде ќе исчезнеме.
Кој ќе слуша нога јас
— ќе се вљубам во земјата
и кога ќе се затворат излезите на мојата нуѓа?
— За да се види дали во присутностите
кој и да е ќе може
да ја отнупи мојата сенка.

Аламар, 1985

Препеал од шпански:
д-р Александар Митевски